

Kampen för demokrati: Tunisiens väg från jasminrevolution till politisk instabilitet – facketets roll och utmaningar

Yousra El-Mourabit

© Landsorganisationen i Sverige 2024

Omslagsfoto: TT / Chrisophe Ena / AP

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-566-3658-5

LO 24.03 100

Innehåll

Förord	5
1. Tuniens resa till och från demokrati	7
2. Nobelpris – hopp om ljusare dagar	8
3. Demokratins dystra nedgång	10
4. Fackföreningsrörelsens historiska betydelse i Tunesien	13
5. Aktuellt läge för fackföreningsrörelsen i Tunesien	15
6. Avslutningsvis	18
Referenser	19

Förord

2015 HÄNDE NÅGOT OVANLIGT på LO. Vi hade besök av Nobelpristagare. Tuniens Nationella Dialogkvartett, som två år tidigare fått Nobels fredspris för sitt försvar av Tuniens demokrati, deltog vid ett seminarium i LO-borgen.

Kvartetten bestod av Tuniens fackliga centralorganisation UGTT tillsammans med arbetsgivarna och andra representanter för civilsamhället. De hade i ett unikt samarbete varit med och lagt grunden för en fredlig politisk process i ett läge när deras land stod vid randen till ett inbördeskrig. En process som ledde till att Tunesien inom några år kunde etablera ett demokratiskt styre med grundlagsfästa rättigheter för hela befolkningen.

Utvecklingen i Tunesien var en del av den så kallade arabiska våren, då flera diktaturer föll efter folkliga protester. Sedan dess har dock utvecklingen gått i motsatt riktning. Gamla auktoritära styren har avlösts av nya. Den demokratiska våren har blivit till höst. Enligt Världsfacket ITUC är Tunesien i dag ett av jordens tio farligaste länder för fackligt aktiva. 2022 arresterades flera av UGTTs ledare tillsammans med andra oppositionella för "uppror mot staten". Så sent som förra året utvisades Europafacket ETUCs generalsekreterare Esther Lynch efter att ha deltagit i en facklig manifestation för deras frigivande.

LO och LO-förbunden har genom åren stött våra tunisiska kamrater och vårt stöd fortsätter givetvis. För kampen för demokrati och fackliga rättigheter i Tunesien fortsätter. Tuniens fackföreningar och andra delar av civilsamhället vet liksom vi att det viktigaste man kan göra när man utsätts för förtryck och orättvisor är att agera tillsammans. Att organisera sig.

Om utvecklingen i Tunesien och den fackliga kampen för demokrati kan du läsa mer i den här kortrapporten av Yusra El-Mourabit. Vi hoppas att alla som är intresserade av internationella frågor kommer att ha användning av den.

Oscar Ernerot

chef på LOs Enheten för internationella frågor

Foto: TT / Mosa'ab Elshamy / AP

1. *Tunisiens resa till och från demokrati*

SEDAN DEN ARABISKA VÅREN 2011 har Tunisien genomgått en utveckling där det ursprungliga hoppet om demokrati gradvis har släckts. De initiativ som ursprungligen strävade efter en demokratisk och icke-islamisk grundlag, avsedd att garantera jämlikhet och frihet, har stagnerat och ersatts av en utveckling i mer auktoritär riktning. År 2021 stängde president Kaïs Saïed parlamentet och styrde genom dekret, vilket kastade landet in i politisk osäkerhet och underminerade rättsstaten. Den nya författningstexten, framtagen efter folkligt deltagande har i stället stärkt presidentens makt, med tydliga konsekvenser för demokratin och oppositionens rättigheter. Protester mot dessa åtgärder har mötts med hårt förtryck liksom gripanden av fackligt aktiva och andra oppositionella. Presidenten påstår att dessa personer konspirerar mot staten, vilket skapar rädsla för dödsstraff. Utvecklingen i Tunisien har skapat stor internationell oro för framtiden för landet och respekten för mänskliga rättigheter. (Landguiden, 2023)

Trots tidigare framsteg inom områden som kvinnorrättigheter och bekämpning av rasism har landet stött på hinder gällande lika arvsrätt, homosexualitet och tolkningen av religiösa normer. Korruptionen har ökat, enligt Transparency International, och president Saïed försvarar sina åtgärder som nödvändiga för att bekämpa detta fenomen. Pressfriheten har också försämrats, med stängning av mediekkanaler och ökade påföljder för spridning av vad myndigheterna ser som "falska nyheter". Sociala medier, en gång en stark kraft för förändring, är återigen föremål för censur och journalister och bloggare förföljs. Rättsväsendet, en gång tänkt att vara oberoende, är nu i händerna på presidenten, vilket skapat intern kritik och domarstrejker. Fackliga och andra mänskliga rättigheter, trots vissa framsteg sedan revolutionen, är fortfarande bristfälliga, och undantagslagar har förlängts. (Landguiden, 2023)

2. Nobelpris – hopp om ljusare dagar

Foto: TT / Cornelius Poppe / NTB

TUNISIENS NATIONELLA DIALOGKVARTETT tildeles Nobels fredspris 2015 for dess avgjorende insatser i att fremja en fredlig demokratisk utveckling efter Jasminrevolutionen¹ 2011. Kvartetten, bestående av fyra framsta-

¹ *Jasminrevolutionen* harstammar fran den forsta framgangsrika protestrorelsen i Tunisien, dar manniskor kravde politiska och ekonomiska reformer. Upproren utlostes av missnoje med korruption, brist pa politiska friheter och hog arbetsloshet.

ende civilsamhällsorganisationer, inklusive den fackliga centralorganisationen UGTT, industriförbundet, människorättsförbundet och advokatsamfundet, spelade en central roll som medlare och drivande kraft i en kritisk tidpunkt för landet. (Nobel Prize Outreach, 2015)

Under sommaren 2013, när demokratiseringsprocessen hotades genom våld och social oro, etablerade kvartetten en alternativ, fredlig politisk process. Dess insatser avvärdade risken för inbördeskrig och möjliggjorde skapandet av en demokratisk regeringsform inom några år. Denna regeringsform garanterade grundläggande rättigheter för hela befolkningen oavsett kön, politisk övertygelse eller religiös tro. (Nobel Prize Outreach, 2015)

Nobelkommittén framhöll även att kvartetten symboliserar samarbetet mellan islamistiska och sekulära rörelser. Deras arbete betonar betydelsen av civilsamhällets engagemang i demokratiseringsprocessen och visar att det, även under svåra omständigheter, kan leda till fria val och en fredlig överföring av makten. Därför hoppades Nobelkommittén att priset skulle bidra till att säkra demokratin i Tunisien och inspirera andra som strävar efter fred och demokrati i Mellanöstern och Nordafrika. (Nobel Prize Outreach, 2015)

Houcine Abassi, en representant för UGTT i dialogkvartetten, betonar betydelsen av fackligt arbete för att främja demokratin och understryker att när arbetare samlas för att få en röst på arbetsplatsen, främjar det ekonomin, minskar social oro och skapar förutsättningar för fred, välbefinnande och skydd av rättigheter. (Abassi & Trumka, 2015)

I efterdyningarna av diktatorn Ben Alis fall spelade den tunisiska fackföreningsrörelsen en viktig roll som medlare. Samtidigt mobiliserade fackföreningarna för att stödja demokratiska principer för att stödja kvinnors rättigheter och yttrandefrihet. Den fackliga rörelsen i Tunisien, som utgör den största och mest sammanhängande civilsamhällesorganisationen, behöll sin självständighet och hade nätverk och infrastruktur för att mobilisera människor under revolutionen. (Abassi & Trumka, 2015)

Detta hopp om demokratiska ideal blev kortlivad och det fackliga inflytandet tynade med tiden ut.

3. Demokratins dystra nedgång

Foto: TT / Slim Abid / AP

NEDMONTERINGEN AV DEMOKRATIN i Tunisien har sina rötter i händelserna efter den arabiska våren 2011. Trots att Tunisien först antog en ny demokratisk grundlag och genomförde fria val, har politiska spänningar, ekonomiska utmaningar och folkets missnöje satt press på det politiska systemet. Den arabiska våren inleddes tragiskt med självbränningen

av en grönsakshandlare i Sidi Bouzid² vilket ledde till startskottet på revolutionen som ledde till diktatorns flykt. Trots antagandet av en ny författning 2014, ansedd som den mest liberala i MENA-regionen, har politiskt samarbete varit svårt, ekonomin instabil och väljarnas förtroende minskat. Tunisien har sett en rad regeringar komma och gå, och krav på reformer har inte uppfyllts. (Landguiden, 2023)

År 2019 valdes president Saïed, en före detta författningsexpert, till president. Efter att ha avsatt premiärministern och upplöst parlamentet tog Saïed kontroll över domstolarna och styrde genom dekret. Han lovade val till ett nytt parlament, men den efterföljande folkomröstningen 2022 visade lågt deltagande, och endast 30 procent av de röstberättigade deltog. Den nya författningen stärkte presidentens makt, vilket kritiker menar öppnar dörren för diktatur. (Landguiden, 2023)

Parlamentsvalet 2022, genomfört enligt nya regler, hade extremt lågt valdeltagande, och stora oppositionspartier uppmanade till bojkott. Trots bojkotten och krav på presidentens avgång, fortsätter presidenten att gripa politiker, medieföreträdare och fackliga ledare. I april 2023 stängdes även islamistpartiet Ennahda av presidenten. Demokratiska institutioner underminerades ytterligare när kommunala fullmäktigeförsamlingar upplöstes, och presidentens makt stärktes. Den nya författningen skapar ett presidentstyre där presidenten har omfattande befogenheter att utse regeringen och lägga fram lagförslag som parlamentet måste prioritera. Presidenten kan nu i praktiken inte avsättas, och den politiska maktfördelningen som fanns i den tidigare författningen från 2014 har ändrats avsevärt. (Landguiden, 2023)

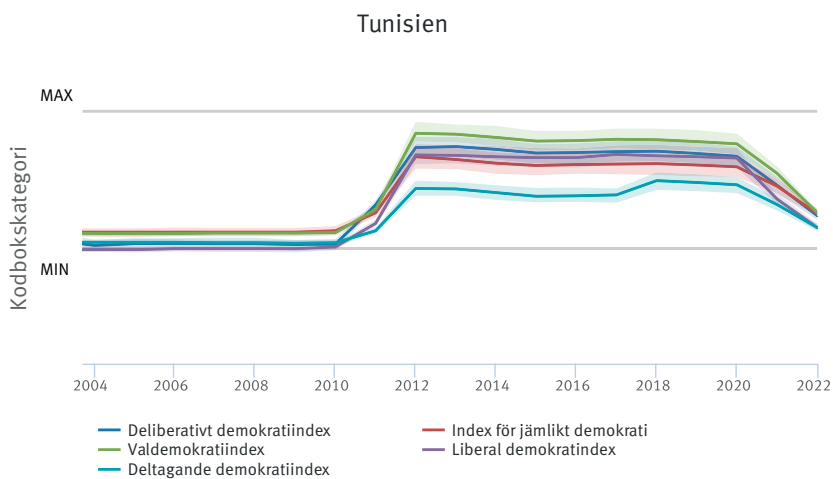
Samtidigt har landet drabbats av ekonomiska utmaningar, brister i sjukvårdssystemet under covid-19-pandemin och en stor andel unga arbetslösa. Protester mot arbetslöshet och sociala problem har varit vanliga, och missnöje med de politiska och ekonomiska eliterna har ökat. Många företag och ekonomiska sektorer är fortfarande kontrollerade av gamla maktkretsar, vilket försvårar möjligheterna för nya aktörer att förbättra sin ekonomiska situation. (Landguiden, 2023)

---

2 Mohammed Bouazizi var en gatuförsäljare som 2010 tände eld på sig själv i protest mot polisens trakasserier och korruption. Hans självbränning blev en utlösande faktor för de massprotester och handlingen markerade en symbolisk protest mot orättvisa och undertryckande regimer i många länder i Mellanöstern och Nordafrika.

Den politiska arenan i Tunisien präglas av en bredd av partier, från starkt sekulära till grupper med islamistsympatier. Fram till nedmonteringen av demokratin hade islamistpartiet Ennahda varit det största partiet och hade deltagit i olika regeringskonstellationer. Andra betydande partier inkluderar Qalb Tounes, ett populistiskt orienterat parti, och Nida Tounes, som är mer sekulärt och beskriver sig självt som modernistiskt och socialdemokratiskt. (Landguiden, 2023)

Den nuvarande situationen i Tunisien präglas av en kraftig koncentration av makt i presidentämbetet och en nedmontering av demokratiska institutioner. Oppositionen, inklusive Ennahda och Qalb Tounes, har enats i Nationella räddningsfronten för att återupprätta demokratin och kritisera president Saïeds maktövertagande. Den politiska instabiliteten och bristen på förtroende från väljarna har skapat en oroande situation för Tunisien, som nu står inför utmaningen att återställa och stärka demokratiska principer. (Landguiden, 2023)

Grafen ovan från Varieties of Democracy illustrerar tydligt en kontinuerlig nedgång i demokratiindex för Tunisien från och med 2021. Denna nedåtgående trend antyder en betydande förändring i landets politiska landskap och institutionella strukturer.

4. Fackföreningsrörelsens historiska betydelse i Tunisien

Foto: TT / Fethi Belaid / AFP

URSPRUNGLIGEN BILDADES FACKFÖRENINGAR i Tunisien som lokala avdelningar av socialistiska och kommunistiska fackföreningar i Frankrike under det franska protektoratet (1881–1956). Dessa var huvudsakligen för franska och italienska arbetare och tog inte upp specifika problem för tunisiska arbetare. År 1924 etablerade tunisiska arbetare fackfören-

ingen UGTT (Union Générale Tunisienne du Travail). UGTT kom att spela en avgörande roll i kampen för landets självständighet, och dess ledare Farhat Hached mördades år 1952. (Netterstrøm, 2016)

Efter självständigheten 1956 försökte premiärminister Bourguiba och hans parti Néo-Destour kontrollera UGTT genom att underminera dess generalsekreterare Ahmed Ben Salah. Detta ledde till Ben Salahs avgång och utnämningen av en mer partianknuten generalsekreterare. År 1987, när Zine El-'Abidine Ben 'Ali blev president, försökte han kontrollera UGTT genom att integrera fackföreningsrörelsen i staten. Ben 'Ali undvek direkt konfrontation med UGTT och använde snarare metoder som att erbjuda förmåner till fackföreningens ledare och infiltrera dess interna strukturer. (Netterstrøm, 2016)

Interna strider inom UGTT, inklusive konflikter om regionala ledare och opposition mot privatiseringen av Tunisair, ger en inblick i de komplexa relationerna mellan UGTT och regeringen, där fackföreningen ibland var lojal och ibland motsatte sig regimens åtgärder. (Netterstrøm, 2016)

UGTT hade en avgörande roll under Ben 'Ali-diktaturen och revolutionen 2011. Internt inom UGTT fanns konflikter där medlemmarna inte bara stod emot regimens säkerhetsstyrkor utan också ofta hamnade i konflikt med den centrala ledningen för facket. Ismail Sahbani, en tidigare ledare, fängslades för förskingring av fackföreningsmedel, vilket ledde till att många medlemmar ansåg honom korrupt och beroende av Ben 'Alis regim. (Netterstrøm, 2016)

Den dåvarande generalsekreteraren Abdessalem Jerad var kontroversiell, där vissa menade att han gav mer frihet till regionala och lokala UGTT-avdelningar medan andra anklagade honom för samarbete med regimen. Under 2011 års revolution agerade UGTT-ledningen tveksamt, uttalanden varken fördömde eller stödde regeringsprotesterna. Trots att UGTT senare deltog i strejker och intog en viktig roll i revolutionen, följde ledningen initialt en mer försiktig linje för att undvika direkt konflikt med regimen och för att skydda organisationens framtid. (Netterstrøm, 2016)

Trots ledningens samarbete med regimen gav medlemmarnas opposition ledningen en möjlighet att förhandla och undvika att ge efter för regimens krav. Efter Ben 'Alis fall spelade UGTT en viktig roll i övergången till demokrati på grund av dess unika ställning och legitimitet bland folket. (Netterstrøm, 2016)

5. Aktuellt läge för fackföreningsrörelsen i Tunisien

Foto: TT / Hasan Mrad / Zuma Press

TUNISIEN RANKAS SOM en av de tio sämsta länderna i världen för arbetstagare, och nedmonteringen av demokratin under president Saïed har haft allvarliga konsekvenser för arbetarnas civila friheter och fackliga rättigheter. Efter att ha upplöst parlamentet i juli 2021 antog President Saïed ensidigt en ny konstitution i juli 2022 utan samråd med politiska

partier eller arbetsmarknadens parter. Denna maktkoncentration har starkt fördömts av fackföreningarna i landet och den internationella fackliga rörelsen. (Global Right Index, 2023)

Den 31 januari 2023 arresterades Anis Kaabi, generalsekreterare för fackföreningen vid det tunisiska motorvägsföretaget Tunisie Autoroutes, i samband med en strejk. Denna arrest var en direkt följd av ett klagomål från Tunisie Autoroutes mot Kaabi för "ekonomiska förluster orsakade av strejken". Förlusterna relaterade till öppningen av gratisfiler under strejkperioden, men det verkar som att det var ett ledningsbeslut att öppna filerna. Kaabis arrest följde hotfulla uttalanden från landets president, som förklarade att fackföreningsmedlemmar som hotar med att stänga motorvägarna "måste hållas ansvariga". (Global Right Index, 2023)

Esther Lynch, generalsekreterare för Europafacket ETUC tvingades lämna Tunisien den 19 februari 2023 efter att ha talat på en demonstration organiserad av UGTT för att protestera mot regimen och dess antifackliga politik. President Saïed beordrade Lynchs utvisning och kallade hennes tal för "uppenbart ingripande" i landets inre angelägenheter. (European Trade Union Confederation, 2023)

Efter protesten anklagade president Saïed ETUCs generalsekreterare för lagbrott och hot mot landets säkerhet på sin officiella webbplats. Lynch fick sedan 24 timmar på sig att lämna landet och uppmanades att rapportera om sina aktiviteter och alla hon talade med under denna period. (European Trade Union Confederation, 2023)

President Saïeds kampanj av skrämsel och trakasserier mot fackföreningar i Tunisien, särskilt exemplifierat genom behandlingen av ETUCs generalsekreterare, markerar en oroande trend som utgör ett allvarligt hot mot demokrati och arbetstagares rättigheter. Denna systematiska attack på fackföreningar avslöjar presidentens bredare agenda och riktar sig mot dem som motsätter sig hans politik mitt i landets ekonomiska, sociala och konstitutionella kris. Förutom detta främjas så kallade "gula" fackföreningar, som är allierade med regeringen snarare än med arbetarna. (European Trade Union Confederation, 2023)

Dessa åtgärder är en del av en bredare strategi för att krossa fackföreningarnas motstånd mot politik som särskilt tynger vanliga medborgare mitt i landets kris. President Saïeds attacker har eskalerat, särskilt sedan UGTT och civilsamhällets ledare lanserade *National Rescue Initiative* för

att söka rättvisa och hållbara lösningar på landets utmaningar. (European Trade Union Confederation, 2023)

Allvaret i dessa åtgärder har placerat Tunisien bland länder kategoriserade som "ingen garanti för rättigheter" enligt International Trade Union Confederation's (ITUC) Global Rights Index. Oroande nog var Tunisien det enda landet i världen som anslöts till denna grupp förra året. Denna benämning understryker det brådskande behovet av internationell uppmärksamhet och solidaritet för att hantera eroderingen av demokratiska principer och arbetarrättigheter i Tunisien. Situationen utgör inte bara ett direkt hot mot tunisiska arbetares välbefinnande utan väcker också farhågor om bredare konsekvenser för demokrati och mänskliga rättigheter i regionen. (European Trade Union Confederation, 2023)

Lynch uppmanar president Saïed att respektera demokratiska rättigheter och avsluta attackerna mot fackföreningarna. Hon betonar att hennes behandling endast stärker hennes beslutsamhet att stå vid fackföreningarnas sida i Tunisien, och hon kommer att lyfta fram deras situation på EUs högsta nivåer. Lynch avfärdar anklagelserna om "inblandning" och hävdar att internationell solidaritet är en kärnprincip för fackföreningsrörelsen. Hennes budskap om solidaritet, social rättvisa och dialog är detsamma, oavsett om hon talar till arbetare i Frankrike, Storbritannien eller Tunisien. (European Trade Union Confederation, 2023)

6. Avslutningsvis

TUNISIENS RESA MOT DEMOKRATI har varit en berg-och-dalbana sedan Jasminrevolutionen 2011. Trots tidigare framsteg har landet nu hamnat i politisk kris och nedmontering av demokratiska institutioner under president Kais Saïed. Fackföreningarna, tidigare symboliserade av Nobelprisbelönade Nationella Dialogkvartetten, står nu inför allvarliga påfrestningar och förföljelse.

Internationell solidaritet, särskilt från Europafacket ETUC har markerat global oro över den ökande auktoritära trenden i Tunisien. President Saïeds koncentration av makt och förföljelsen av fackföreningarna kräver omedelbar internationell uppmärksamhet och handling. Det är avgörande att stödja de tunisiska arbetarna och civilsamhället i deras kamp för rättvisa och demokrati. I juni kommer Global Right Index publicera sin årliga mätning, vilket är avgörande för att följa utvecklingen i Tunisien. Det globala samfundet måste agera för att säkerställa att Tunisien återhämtar sig från den nuvarande krisen och bevarar sitt demokratiska arv för framtida generationer.

Referenser

- Abassi, H. & Trumka, R. L., 2015. Strong unions strengthen democracies and deliver peace. *The Guardian*, 05 November.
- European Trade Union Confederation, 2023. *Tunisia: Expulsion 'tip of the iceberg' in anti-union crackdown*. [Online]
Available at: <https://www.etuc.org/en/pressrelease/tunisia-expulsion-tip-iceberg-anti-union-crackdown>
- Global Right Index, 2023. *Global Right Index 2023*. [Online]
Available at: <https://www.globalrightsindex.org/en/2023/countries/tun>
- Landguiden, 2023. *Tunisien – Demokrati och rättigheter*. [Online]
Available at: <https://www-ui-se.ezp.sub.su.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/tunisien/demokrati-och-rattigheter/>
- Landguiden, 2023. *Tunisien – Inrikespolitik och författning*. [Online]
Available at: <https://www-ui-se.ezp.sub.su.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/tunisien/inrikespolitik-och-forfattning/>
- Netterstrøm, K. L., 2016. The Tunisian General Labor Union and the Advent of Democracy. *Middle East Journal*, Volym 70, pp. 383–398.
- Nobel Prize Outreach, 2015. *Press release*. [Online]
Available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2015/press-release/>

Rapporter i serien

1. Facklig solidaritet med Ukraina ISBN 978-91-566-3545-8	Trade union solidarity with Ukraine ISBN 978-91-566-3550-2	Профспілкова солідарність з Україною ISBN 978-91-566-3551-9
2. Facklig solidaritet med Palestina ISBN 978-91-566-3583-0	Trade union solidarity with Palestine ISBN 978-91-566-3585-4	
3. Kampen i Iran: Kvinna, liv, frihet – och fackföreningar ISBN 978-91-566-3596-0	Woman, life, freedom – and trade unions ISBN 978-91-566-3598-4	
4. Fackligt bistånd – solidaritet på riktigt ISBN 978-91-566-3611-0	Trade union development assistance – solidarity in action ISBN 978-91-566-3615-8	
5. Kampen för demokrati: Tuniens väg från jasminrevolution till politisk instabilitet – fackets roll och utmaningar ISBN 978-91-566-3658-0		

Tunisiens resa mot demokrati, som en gång kantades av hopp och framsteg efter Jasminrevolutionen 2011, har nu tagit en nedåtgående spiral mot politisk instabilitet och auktoritärt styre. President Kaïs Saïeds maktövertagande, inklusive upplösningen av parlamentet och styrning genom dekret, har underminerat demokratiska institutioner och medfört allvarliga konsekvenser för mänskliga rättigheter. Fackföreningarnas historiska betydelse som medlare och drivande kraft för demokrati har nu ersatts av förföljelse och trakasserier, med ledande fackliga aktivister som gripits och utvisats. Trots internationell oro och kritik fortsätter president Saïed att konsolidera sin makt och kväva oppositionen. Den globala gemenskapen uppmanas att agera och stödja de tunisiska arbetarnas kamp för rättvisa och demokrati i en tid av svår politisk kris.

Mars 2024

ISBN 978-91-566-3658-0

www.lo.se